

cap. 12. Tamen ut constat ex oratione, quæ dicitur, cum casula induitur, etiam illa jugum Domini significat; sic enim orat sacerdos: *Domine, qui dixisti Apostolis tuis: Jugum meum suave est, et onus meum leve, fac, ut istud portare sic valeam, quod tuam gratiam consequar.* Sed diversa fortasse ratione; nam stola significat jugum Christi, planeta jugum amoris; illa patientiam et fortitudinem, quæ ad jugum illud ferendum necessaria est, hæc vero suavitatem et dulcedinem jugi hujus, quæ ex charitate provenit, significat; et hæc de morali significatione. Si ad Christum Dominum hæc referantur, amictus significare censetur, vel linteum illud, quo Judæi Christi faciem velabant, dicentes: *Prophetiza quis est, qui te percussit,* ut putat Gab., lect. 11 in can.; vel certe significat ipsum Christi humanitatem, qua divinitas velata est, sicut caput sacerdotis amictu tegitur, ut ait Bonaventura, in expositione mysteriorum Missæ; Rupertus, et Innocent. supra. Alba dicitur significare divinitatis splendorem, a S. German. in Theor. rerum Ecclesiast., vel gloriam Dominicæ resurrectionis, a Stephano Heduen- si, loco citato, vel certe vestem albam, qua Herodes Christum illusit, ut ait Gab. supra, et Duran. in Rational., lib. 5, cap. 3. Cingulum (ait German. supra) est ad indicandum decorem ac fortitudinem, quam Christus Dominus induit et præcinxit se. Alii vero dicunt, significare funes, seu vincula, quibus Christus in horto primum ligatus est, vel certe flagella, quæ Christi corpus ambierunt. Manipulus (ait Bonavent. supra) significat humanitatem Christi in hac vita, vel pugnam ejus pro justitia. Stola obedientiam repræsentat, qua Christus crucem sustinuit, ut aint Rupert., Innocentius, et alii supra, vel, ut Bonav. ait, designat Christi passionem, quam debet sacerdos in pectore et corde semper ferre. Casula, apud sanctum Germ. supra, indicat vestem coccineam seu purpuream, qua Christus ob militum irrisiōnem indutus est, vel, ut alii volunt, designat tunicam Christi inconsutilem, qua Christus exutus est, ut crucifigeretur; nam etiam extensio manuum sacerdotis extra casulam extensionem Christi in cruce denotare dicitur. Hæc ergo et multa alia mysteria in prædictis vestimentis declarant auctores citati, ex quibus satis constat, institutionem hanc religiosam esse, et huic sacro mysterio valde convenientem. Dixi hæc sex indumenta esse præcipua et propria hujus mysterii, de quo nunc agimus; nam præ-

ter hæc sunt in Ecclesia aliæ vestes sacrae, quæ vel non sunt propriæ sacerdotum, vel non sunt ad sacrificium peragendum necessariæ, ut sunt superpellicium, quod inter vestimenta sacra numerari potest, quia licet non benedicatur, tamen ad munera clericalia deputatum est, et sacram significationem habere potest; indicat enim vitæ innocentiam et puritatem; eo tamen omnes clerici ad sacra ministeria uti possunt; ad sacrificandum vero necessarium non est, quamvis si commode indui potest ante sex vestes supra numeratas, congruum sit ita fieri, ut in Missali admoneatur. Aliud indumentum est dalmatica, cuius usus antiquissimus est in Ecclesia; nam, ut supra visum est, a temporibus Eutychiani mentio illius reperitur. Et Cyprian., ut in ejus gestis refertur, martyrium subditurus, dalmatica se expoliavit; et August. in lib. QQ. veteris et novi Testamenti, quæst. 46, dicit, levitas uti solere dalmaticis; quod a temporibus Sylvestri initium sumpsit, ut ex gestis ejus constat, et ex Conc. Rom. sub Sylvest., can. 6; prius enim Episcopi tantum dalmaticis utebantur; imo aliquando id etiam Episcopis non licuit absque summi Pontificis licentia, ut colligere licet ex Gregorio, lib. 7, epist. 111; nunc autem illis tam diaconi, quam subdiaconi utuntur. Ad Missam autem dicendum soli Episcopi interdum eis utuntur subcasula in solemnis et Pontificali Missa, qui etiam utuntur sandaliis, chirothecis, annulis, mitra, baculo, et aliis insignibus, quæ ad nostrum institutum nunc non spectant; de illisque latissime tractat Durand., lib. 2 de Ritib. Eccl., cap. 9, ex quo nonnulla ex his, quæ diximus, mutuati sumus.

5. Secundo observandum. — Secundo est observandum circa materiam horum vestimentorum nihil reperi expressæ præscriptum in Ecclesiasticis decretis, et ideo consulendus est usus, ex quo, et ex modo loquendi antiquorum de his vestimentis, colligitur, amictum et albam ex linea materia confici debere. Unde Raban., de Instit. Cleric., cap. 15, et Alcuin. supra, dicunt, amictum correspondere superhumerali, seu ephod Bad, quo sacerdotes seu levitæ veteri tabernaculo et templo utebantur, quod lineum erat, ut ex Aug. colligitur, lib. 7 q. in Judic., q. 41, et ex Hieron., lib. 1 contra Jovin., aliquantulum a principio, et epist. 128 ad Fabiolam, de veste sacerdotali, epist. 130 ad Marcellam, qui in hoc distinguunt ephod Pontificale a sacerdotali seu levitico, quod illud ex qua-

tior rebus contextum erat, hoc vero erat lineum; cui noster amictus respondere dicitur; et quidem, si usus ejus attente consideretur, haec est ad illum aptissima materia. Alba enim linea esse debet, ut constat ex Rabano supra, et ex Innoc., lib. 1 de hoc mysterio, cap. 36, et ex Ruperto, lib. 1 de Divinis officiis, cap. 20. Unde correspondere censetur vesti sacerdotum veterum, quæ *poderis* dicta est, et linea erat, ut constat ex Hieronymo, dicta ep. 128; unde et Isidorus, lib. 19 Etymol., cap. 21: *Poderis* (inquit) est tunica sacerdotalis linea usque ad pedes descendens; imo hinc videtur hæc vestis alba dicta; imo et vulgo *camisia* vocari solet, ut Isidorus notat, quæ omnia denotant ipsam futuram lineam, et hæc materia apta est, tam ad usum, quam ad significationem hujus vestis. Circa alia vero quatuor indumenta nihil invenio de illorum materia a veteribus indicatum, et ideo certum est posse esse vel lineam, vel laneam, vel sericam, vel quacunque alia simili materia, dummodo in tantum servetur, quod apta sit ad tegendum humatum corpus, tanquam ejus indumentum seu vestimentum; nam cum hec instituta sint, tanquam vestimenta sacerdotalia, oportet, ut saltem constent ex materia ad usum apta. Nullus autem color certus ac determinatus est de essentia talis materie, quamvis ex congruitate quadam ordinatum sit, ut hæc indumenta certis quibusdam temporibus seu festivitatibus certi etiam coloris existant, ut ex Missali constat, ubi nec proprium etiam præceptum traditur, sed regula tantum directiva.

6. Tertio observandum. — *De duratione benedictionis sacrarum vestium quid sentiendum.* — Tertio observandum est, circa formam horum vestimentorum duplum distingui posse, unam artificiale, alteram moralem seu sacram. Prior consistit in figura, de qua nihil aliud dicendum occurrit, nisi in hoc servandam omnino esse Ecclesiasticam formam; nam sicut in aliis rebus artificiis, ut sic, essentialis forma est ipsa figura, ita in his vestimentis. Quapropter, si illa notabiliter varietur vel destruatur, non erunt vestimenta sacerdotalia, quæ ut essent determinata, necessarium fuit, ut determinatam formam haberent, quam, tam ad usum, quam ad significationem, aptam esse oporteat; hujusmodi autem esse hanc Ecclesiasticam formam, satis ex dictis constat. Posterior autem forma est benedictio, quæ ex institu-

tione Ecclesiæ necessaria est in prædictis sex vestimentis, ut constat ex cap. Vestimenta, de Consecr., distin. 4, et ex usu, et ex Pontificali Romano; de hac autem benedictione idem judicium est, quod de aliis ornamentiis altaris, de quibus supra dictum est. Pertinet enim ad essentiam ejus, ut juxta ritum Ecclesiæ fiat, qui habetur in Pontificali, et quod fiat a legitimo ministro, qui est Episcopus vel simplex sacerdos habens privilegium ad hoc, ut supra dictum est, et late Sylvester, verb. Benedictio, quæst. 4, qui addit, quæst. 9, vestes ab Episcopo schismatico benedictas, iterum esse benedicendas, quod nullo jure probat, et mihi valde incertum est; sed de hoc alibi latius. Similiter de duratione hujus benedictionis eodem modo loquendum est, sicut de aliis rebus sacris supra diximus; nam si ita dissolvantur, ut figura amittatur, vel inepta sint ad usum sacrum, amittitur benedictio, arg. c. Quod in dubiis, de Consec. Eccles. vel altaris. Unde si manica alba omnino separetur, perditur benedictio; unde liceat postea assuatur, iterum benedicenda est; secus vero erit, si, priusquam figura vel forma destruatur, vestis ipsa reficiatur paullatim et assuatur, quia tunc semper vestis censetur manere eadem, et quamvis aliqua pars addatur non benedicta, nihilominus tota vestis semper censetur manere benedicta, et accessorium sequi reliquum quod principale est, sicut supra dictum est de templis; et ita in presenti docent Paludan., dist. 43, quæst. 2, et 24, quæst. 3; Sylvest. supra, cum Gloss., dicto, cap. Quod in dubiis; qui etiam addunt, si cingulum omnino frangatur, ita ut neutra ejus pars per se sufficiat ad cingendum, amittere benedictionem, et ideo non posse in usum venire, etiam si reficiatur; secus vero esse, si post ruptionem altera pars est sufficiens; nam in illa manet benedictio, sicut supra dictum est de altari; si vero antequam omnino dividatur, reficiatur, vel etiam modo aliquo connectatur, sufficiet ad usum, quia nondum formam amisit, nec benedictionem. Rursus dicunt prædicti auctores, posse stolam deservire loco cinguli, quia habet sufficientem formam ad illum usum, nec cingulum determinat sibi aliquam aliam specialem figuram; et eadem ratione potest stola in manipulum commutari, quia sunt ejusdem figuræ, et major vel minor longitudo non refert, si usum non impedit; quapropter etiam manipulus posset loco stolæ apponi, ut ait Paludanus, si sufficientem contingat ha-

bere longitudinem. Denique, si haec vestes duplices sint, id est, ex duplice parte interiori et exteriori constantes, singulae partes benedictae manent, etiam si inter se separantur, quia utraque per se est integra casula, vel stola, etc.; constat enim sufficiente materia, et habet integrum formam, et ideo ita benedicuntur, ac si essent plures casulae vel stolae, que simul possunt una benedictione benedici. Ultimo de reverentia et veneratione, qua haec vestes tractandae sunt, idem judicium est, quod de aliis rebus sacris, tam quoad actus negativos, quam quoad positivos, ut in sectione ultima disputationis precedentis satatis declaravimus.

SECTIO III.

Utrum teneatur sacerdos sub pracepto non facere sacram sine vestibus sacris.

1. Doctorum concors sententia. — In hac re pauca dicenda occurunt, suppositis his, quae supra diximus de loco, et vasis sacris; eadem enim doctrina, proportione servata, hic applicanda est. Primo ergo omnes Doctores convenient, sex vestimenta supra numerata esse simpliciter necessaria necessitate pracepti Ecclesiastici ad hoc sacrificium celebrandum, ita ut, si non solum omnia, sed aliquod eorum voluntarie omittatur, peccatum mortale sit. Ita Paludanus, Soto, et omnes, in 4, dist. 43; Sylvester, verbo Missa 1, et ibi alii Summiste; Navarr., cap. 25, num. 84. Qui ad hoc praceptum probandum solum afferunt cap. Ecclesiast., dist. 23, ubi praecepit sacerdoti, sub pena excommunicationis, ut cum sacrificat, stola utatur, quod caput sumptum est ex Conc. Brach. III, cap. 3, cuius verba supra citavimus, ex quo sumi potest argumentum a simili vel a paritate rationis, ad cætera vestimenta; sed tamen argumentum videtur inefficax ad probandum praceptum, et præterea in illo textu est specialis difficultas, quia eodem modo præcipitur sacerdoti usus stolæ ad communicandum, sicut ad sacrificandum; diximus autem supra, illud praceptum non obligare sub mortali in ordine ad communionem; ergo neque in ordine ad sacrificium inde colligitur sufficenter præceptum. Quocirca fundamentum hujus pracepti maxime sumendum est ab universalis consuetudine et observantia Ecclesiæ, quæ hunc ritum observat, tanquam necessarium, et maxime pertinentem ad reverentiam hujus sacramenti, et hoc modo potest etiam induci prædictum decretum; nam illa lex re-

tenta est quoad usum stolæ et aliorum vestimentorum in sacrificio, non vero extra illud. Et confirmari potest, quia eadem est ratio de his vestibus sacris, et de aliis ornamentiis altaris, que ex præcepto necessaria esse diximus. Colligitur denique hoc præceptum ex cap. Vestimenta, de Cons., dist. 4.

2. Secunda conclusio. — *Dubium primum.* — Secundo dicendum est, necessarium etiam ex præcepto esse, ut haec vestes sint benedictæ. Ita docent citati auctores, et reliqui omnes. Fundamentum est idem, scilicet, quia haec est consuetudo Ecclesiæ. Addit vero Scotus in 4, distinct. 43, quest. 2, in quibusdam locis consuetudinem obtinuisse, ut non oporteat cingulum benedici, et ideo licitum videri, uti cingulo non benedicto; et consentit Richardus ibid., art. 3, quest. 4. Sed haec sententia, ut notavit Navarrus supra, non videtur tuta, quia in Pontificali Romano eodem modo assignatur benedictio pro cingulo, sicut pro aliis vestimentis; et quantum mihi constare potest, eadem est in hoc consuetudo de cingulo, quæ de aliis. Dubitari vero solet primo, an hoc præceptum tam rigorose obliget, ut neque propter mortis periculum liceat sine his vestibus sacrificare; nam Cajet., 4. 2, quæst. 69, art. 4, ita affirmare videtur. Quod durum visum est Navarr., loco supra citato. Sed nihilominus illa sententia, moraliter intellecta, vera est, de qua satis diximus in superioribus, agentes de materia remota hujus sacrificii. Est autem intelligenda de omnibus vestimentis simul, ita ut Missa dicatur solis communibus et usualibus vestimentis, quod fieri non potest sine scandalo, et sine periculo magnæ irreverentiae. Prætermittere autem in casu necessitatis unum vel alterum ex his vestimentis, præsertim ex minoribus, ut stolam vel cingulum, viri graves censem non esse peccatum mortale.

3. Dubium secundum. — *Regula in omnibus præceptis servanda.* — *Dubium.* — *Quæsto satisfit.* — Secundo dubitari solet, an interdum possit excusari a mortali hujusmodi transgressio. Respondeatur dupliger posse intelligi hujusmodi lapsus excusari a culpa mortali: primo ex levitate materiæ; et hoc modo non potest proprie hic intercedere talis excusatio, quia omnes auctores docent, omissionem ejusdemque vestis ex sex prædictis esse sufficientem materiam peccati mortalis; non potest autem esse minor materia, quam sit omissione unius vestis, amictus aut cinguli, verbi gratia. Nisi quis dicat,

posse aliquem uti veste non benedicta, et illam esse minorem materiam; sed revera non est, juxta communem etiam sententiam, quia vestis non benedicta perinde existimatur ac vestis non sacra. Aliter posset dici parva materia, si quis uteretur omnibus vestimentis benedictis, tamen immundis ac nimium laceras. Sed imprimis hoc non est contra præceptum, de quo agimus, quia ille revera utitur omnibus vestibus præceptis jure positivo; sed erit contra præceptum naturale et reverenter tractandi res sacras; in quo fateor saepissime posse peccari venialiter, quamvis Sylvest., verbo Missa 1, quæst. 2, § 3, dicat, esse peccatum mortale, si vestes (inquit) sint enormiter immundæ, quia est contra præceptum Ecclesiasticum, latum in cap. 2 de Custodia Eucharistie; sed ibi magis est sermo cum ministris vel pastoribus Ecclesiæ, ad quos pertinet cura et custodia rerum sacramentorum, quam cum sacerdotibus, qui eis utuntur vestibus, quibus possunt, seu quas in Ecclesia inveniunt, et ideo gravitas hujus culpæ magis ex ipsa rei natura, quam ex jure positivo prudenter dijudicanda est. Ex alio capite potest excusari haec culpa a mortali lapsu, vel etiam omnino a ratione culpæ, ex defectu voluntarii; et hoc modo dicunt omnes, si hoc accidat ex obliuione quadam naturali, vel negligentia, excusari a culpa, præsertim mortali. Ita dicit specialiter Soto, dist. 43, quæst. 2, art. 3, ad 8, et cap. 4. Et videtur indicare, in hoc esse aliquid speciale, quia haec obligatio est de jure positivo; et eodem fere modo loquitur Vict., in Sum., num. 98; Cajetan., verbo Missæ celebratio. Sed ego in hoc nihil invenio speciale, quia non est major ratio de hoc præcepto positivo, quam de aliis, quia pro ratione inadvertiæ, vel negligentiae erit major et minor excusatio; si ergo inadvertiæ sit prorsus naturalis, quia vel illud non venit in mentem, vel bona fide existimatum est, non oportuisse majorem aliquam diligentiam adhibere, etc., excusabit ab omni culpa; si vero negligentia fuerit culpabilis, leviter tamen et absque advertentiæ et voluntate, excusabit a peccato mortali, quamvis non a veniali. Si vero sit crassa et supina, non excusabit a mortali, ut Cajet. etiam fatetur. Et ratio est, quia non tollit sufficiens voluntarium, et alioquin præceptum est validum; et haec est regula servanda in omnibus præceptis; et ideo dixi formaliter nullam esse differentiam, quamvis fortasse materialiter contingat in hac materia facilius accidere na-

postulari, id fieri posset sine gravi culpa, ut notat Sylvester, verbo Missa 1, quæst. 2, § 1; et favet citatus textus in verbis illis : *Qui temere præsumpsit; et hoc maxime verum est, quando talis necessitas et celebrandi modus non est continuus, sed solum semel aut iterum occurrit; et tunc etiam observandum est, ut secreto sacrum fiat ad tollendum scandalum. De reliquis vero corporis induimentiis nihil invenio esse specialiter præcepsum, sed id est observandum, quod in Missali admonetur, scilicet, ut sacerdos accedat decenter vestitus, ita ut superior vestis talum pedis attingat, quantum commode fieri possit. Ultimo occurrebat hic dicendum de usu aliorum vestimentorum sacrorum, ut de his, quibus uti debent diaconus vel subdiaconus in Missa solemni, et similibus. Sed in hoc nihil speciale occurrit dicendum, sed solum servandam esse Ecclesiæ consuetudinem, et si aliquid contingat omitti, cavendum esse scandalum vel contemptum; nam ex aliquo horum capitum facile poterit peccatum mortale committi; alias vero fere semper erit veniale, nisi materia sit admodum gravis, et quæ nimiam aliquam irreverentiam includere videatur.*

ARTICULUS IV.

Utrum convenienter ordinantur, quæ circa hoc sacramentum dicuntur (4, dist. 1, quæst. 1, art. 5, q. 1, ad 2. Et dist. 8, in expos. lit., et dist. 13, in expos. lit., princ., et d. 15, quæst. 4, art. 3, quæst. 1, corp. Et 1 Tim. 2, lect. 1, col. 2, in princ.).

1. *Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter ordinantur ea, quæ circa hoc sacramentum dicuntur. Hoc enim sacramentum verbis Christi consecratur, ut Ambros. dicit in lib. de Sacramentis. Non ergo debent aliqua alia in hoc sacramento dici, quam verba Christi.*

2. *Præterea, verba et facta Christi nobis per Evangelium innotescunt. Sed quædam dicuntur circa consecrationem hujus sacramenti, quæ in Evangelii non ponuntur; non enim legitur in Evangelio, quod Christus in consecratione hujus sacramenti oculos ad cælum levaverit; similiter etiam in Evangelii dicitur : Accipite et comedite, nec ponitur, omnes; cum in celebratione hujus sacramenti dicatur : Elevatis oculis in cælum; et iterum : Accipite et manducate ex hoc omnes. Inconvenienter ergo hujusmodi verba dicuntur in celebratione hujus sacramenti.*

3. *Præterea, omnia sacramenta ordinantur*

ad salutem omnium fidelium. Sed in celebrazione aliorum sacramentorum, non fit communis oratio pro salute fidelium defunctorum. Ergo inconvenienter fit in hoc sacramento.

4. *Præterea, baptismus dicitur specialiter fidei sacramentum. Ea ergo, quæ pertinent ad instructionem fidei, magis debent circa baptismum tradi, quam circa hoc sacramentum, sicut doctrina Apostolica et Evangelica.*

5. *Præterea, in omni sacramento exigitur devotio fidelium. Non ergo magis in hoc sacramento, quam in aliis deberet excitari devotio fidelium per laudes divinas et per admonitiones, puta, cum dicitur : Sursum corda.*

6. *Præterea, minister hujus sacramenti est sacerdos, ut dictum est (quæst. 82, art. 1). Omnia ergo, quæ in hoc sacramento dicuntur, a sacerdote dici deberent, et non quædam a ministris, quædam a choro.*

7. *Præterea, hoc sacramentum per certitudinem operatur virtus divina. Superflue ergo sacerdos petit hujus sacramenti perfectionem, cum dicit : Quam oblationem tu, Deus, in omnibus, etc.*

8. *Præterea, sacrificium novæ legis multo est excellentius, quam sacrificium antiquorum patrum. Inconvenienter ergo sacerdos petit, quod hoc sacrificium habeatur, sicut sacrificium Abel, Abraham et Melchisedech.*

9. *Præterea, corpus Christi, sicut non incipit esse in hoc sacramento per loci mutationem, ut supra dictum est (quest. 75, art. 2), ita etiam nec esse desinit; inconvenienter ergo sacerdos petit : Jube hæc perferri per manus sancti Angeli tui in sublime altare tuum.*

Sed contra est, quod dicitur de Consecrat., dist. 4 : Jacobus frater Domini secundum carnem, cui primum credita est Hierosolymitana Ecclesia, et Basilius, Cæsariensis Episcopus, addiderunt Missæ celebrationem. Ex quorum auctoritate patet, convenienter singula circa hoc dici.

Respondeo dicendum, quod quia in hoc sacramento totum mysterium nostræ salutis comprehenditur, ideo præ cæteris sacramentis cum majori solemnitate agitur. Et quia scriptum est, Eccles. 4 : Custodi pedem tuum, ingrediens domum Domini, et Ecclesiast. 18 : Ante orationem præpara animam tuam, ideo ante celebrationem hujus mysterii primo quidem præmittitur præparatio quædam ad digne agenda ea, quæ sequuntur. Cujus præparacionis prima pars est laus divina, quæ fit in introitu, secundum illud Psalm. 49 : Sacrifi-

cium laudis honorificabit me, et illic iter, quo ostendam illi salutare Dei. Et sumitur hoc ut pluries de Psalmis, vel saltem cum Psalmis cantatur, quia, ut Dionysius dicit in 3 cap. Eccles. Hier. : Psalmi comprehendunt per modum laudis, quidquid in sacra Scriptura continetur. Secunda pars continet commemorationem præsentis misericordie, dum misericordia petitur, dicendo : Kyrie eleison; ter quidem pro persona Patris, ter autem pro persona Filii, cum dicitur : Christe eleison, et ter pro persona Spiritus Sancti, cum subditur : Kyrie eleison, contra triplicem misericordiam, ignorantiam, culpam et paenam; vel ad significandum, quod omnes personæ sunt in se invicem. Tertia autem pars commemorat cœlestem gloriam, ad quam tendimus post presentem vitam et misericordiam, dicendo : Gloria in excelsis Deo, quæ cantatur in festis, in quibus commemoratur cœlestis gloria. Intermittitur autem in officiis luctuosis, quæ ad commemorationem misericordie pertinent. Quarta autem pars continet orationem, quam sacerdos pro populo facit, ut digni habeantur tantis mysteriis. Secundo autem præmittitur instructio fidelis populi, quia hoc sacramentum est mysterium fidei, ut supra habilit est (quest. 78, art. 3). Quæ quidem instructio dispositio quidem fit per doctrinam Prophetarum et Apostolorum, quæ in Ecclesia legitur per lectores et subdiaconos. Post quam lectionem cantatur a choro Graduale, quod significat profectum vite, et, Alleluia, quod significat spiritualem exultationem, vel Tractus, in officiis luctuosis, qui significat spiritualem gemitum. Hæc enim consequi debent in populo ex prædicta doctrina. Perfecte autem populus instruitur per doctrinam Christi in Evangelio contentam, quæ a summis ministris legitur, scilicet a diaconibus. Et quia Christo credimus tanquam divinæ veritati secundum illud Joan. 8 : Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi? lecto Evangelio, symbolum fidei cantatur, in quo populus ostendit, se per fidem Christi doctrinæ assentiri. Cantatur autem hoc symbolum in festis, de quibus fit aliquam mentio in symbolo, sicut in festis Christi et beatæ Virginis et Apostolorum (qui hanc fidem fundarunt), et aliis hujusmodi. Sic igitur populo præparato et instructo, consequenter acceditur ad celebrationem mysterii, quod quidem et offertur ut sacrificium, et consecratur et sumitur, ut sacramentum. Unde primo peragitur oblatio, secundo consecratio materiæ oblatæ. Tertio ejusdem perceptio. Circa oblationem vero duo aguntur, scilicet

bus sacrificium offertur, non pro pace præsenti, sed pro requie mortuorum, pax intermittitur. Deinde sequitur perceptio sacramenti, primo percipiente sacerdote, et postmodum aliis dante, quia, ut Dionys. dicit, 3 cap. Eccles. Hierar. (non multum procul a fine): *Ille, qui aliis divina tradit, primo debet ipse particeps esse. Ultimo autem tota Missæ celebratio in gratiarum actione terminatur, populo exultante pro sumptione mysterii (quod significat cantus post communionem), et sacerdote per orationem gratias offerente, sicut et Christus celebrata cœna cum discipulis hymnum dixit, ut dicitur Matth. 26.*

Ad 1 ergo dicendum, quod consecratio solis verbis Christi conficitur. Alia vero necesse est addere ad præparationem populi sumentis, sicut dictum est (in corp. initio).

Ad 2, dicendum, quod, sicut dicitur Joan. ult., multa sunt a Domino facta vel dicta, quæ Evangelistæ non scripserunt. Inter quæ fuit hoc, quod Dominus in cœna oculos levavit in cœlum, quod tamen Ecclesia ex traditione Apostolorum habuit. Rationabile enim videatur, ut, qui in suscitate Lazari, ut habetur Joan. 11, et in oratione, quam pro discipulis fecit, Joan. 7, oculos levavit ad Patrem, in hujus sacramenti institutione multo magis hoc fecerit, tanquam in re potiori. Quod autem dicitur: *Manducate, et non: Comedite, non differt quantum ad sensum, nec multum refert, quod dicatur in presente, cum verba illa non sint de forma, ut supra dictum est (q. 78, art. 1, ad 1 et 4 arg.).* Quod autem additur, omnes, intelligitur in verbis Evangelii, licet non exprimatur, quia ipse dixerat, Joan. 6: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, non habebitis vitam in vobis.*

Ad 3, dicendum, quod Eucharistia est sacramentum totius Ecclesiastice unitatis. Et ideo specialiter in hoc sacramento magis, quam in aliis, debet fieri mentio de omnibus, quæ pertinent ad salutem totius Ecclesiae.

Ad 4, dicendum, quod instructio fidei est duplex. Una, quæ fit noviter imbuendis, scilicet, catechumenis, et talis instructio fit per (alias circa) baptismum. Alia autem est instructio, qua instruitur fidelis populus, qui communicat huic mysterio, et talis instructio fit in hoc sacramento. Et tamen ab hac instructione non repelluntur etiam catechumeni et infideles. Unde dicitur, de Consecratione, dist. 4 (cap. 64): *Episcopus nullum prohibeat ingredi in Ecclesiam et quidire verbum Dei, sive gentilem, sive hæreticum, sive Judæum,*

usque ad Missam catechumenorum, in qua, scilicet, continetur instructio fidei.

Ad 5, dicendum, quod in hoc sacramento et major devotio requiritur, quam in aliis sacramentis (propter hoc, quod in hoc sacramento totus Christus continetur), et etiam communior, quia in hoc sacramento requiritur devotio totius populi Christi, pro quo sacrificium offertur, et non solum percipientium sacramentum, sicut in aliis sacramentis. Et ideo, ut Cyprian. dicit (in lib. de Orat. Dom. non multum remote ante finem), sacerdos præfatione præmissa parat fratrum mentes, dicendo: *Sursum corda, ut, dum respondet plebs: Habemus ad Dominum, admoneatur nihil altud se, quam Deum, cogitare debere.*

Ad 6, dicendum, quod in hoc sacramento sicut dictum est (in solut. ad 3 argum., in ista art.), tanguntur ea, quæ pertinent ad totam Ecclesiam. Et ideo quedam dicuntur a choro, quæ pertinent ad populum. Quorum quedam chorus totaliter prosequitur, quæ, scilicet, toti populo inspirantur. Quedam vero populus prosequitur, sacerdote inchoante, qui personam Dei gerit, in signum, quod talia perverterunt ad populum ex revelatione divina, sicut fides et gloria caelestis. Et ideo sacerdos inchoat symbolum fidei, et Gloria in excelsis Deo. Quedam vero dicuntur per ministros, sicut doctrina veteris et novi Testamenti, in signum, quod per ministros a Deo missos est doctrina hæc populis annunciata. Quedam vero sacerdos solus prosequitur, quæ scilicet, ad proprium officium sacerdotis pertinent, ut scilicet, dona et preces offerat pro populo, sicut dicitur, Hebr. 5. In his tamen quedam dicit publice, scilicet, quæ pertinent, et ad sacerdotem, et ad populum, sicut sunt orationes communes; quedam vero pertinent ad solum sacerdotem, sicut oblatio et consecratio, et ideo, quæ circa hæc sunt dicenda, occulte a sacerdote dicuntur. In utriusque tamen excitat attentionem populi, dicendo: *Dominus vobiscum, et expectat assensum dicentium: Amen.* Et ideo etiam in his, quæ secrete dicuntur, publice præmittit: *Dominus vobiscum, et subiungit: Per omnia sæculorum. Vel secrete aliqua sacerdos dicit, in signum, quod circa Christi passionem, discipuli non nisi occulte confitebantur Christum.*

Ad 7, dicendum, quod efficacia verborum sacramentalium impediri potest per intentionem sacerdotis. Nec tamen est inconveniens, quod a Deo petamus, id, quod certissime sciimus ipsum facturum, sicut Christus, Joan. 17,

petit suam clarificationem. Non tamen videtur ibi sacerdos orare, ut consecratio impleatur, sed ut nobis fiat fructuosa. Unde signanter dicit: Ut nobis corpus et sanguis fiat. Et hoc significant verba, quæ præmittit, dicens: Hanc oblationem facere digneris benedictam, secundum Augustinum, id est, per quam benedicam, scilicet, per gratiam; adscriptam, id est, per quam in cœlo adscribamur; ratam, id est, per quam in visceribus Christi trajiciamur; rationabilem, id est, per quam a bestiali sensu exuamur; acceptabilem, ut, qui nobis ipsis displicemus, per hanc acceptabiles ejus unico Filio simus (de Consecrat., dist. 2, c. 72).

Ad 8, dicendum, quod licet hoc sacramentum ex se ipso præferatur omnibus antiquis sacrificiis, tamen sacrificia antiquorum fuerunt Deo acceptissima ex eorum devotione. Petit ergo sacerdos, ut sic hoc sacrificium acceptetur a Deo ex devotione offerentium, sicut illa accepta fuerunt Deo.

Ad 9, dicendum, quod sacerdos non petit, neque quod species sacramentales deferantur in cœlum, neque corpus Christi verum, quod ibi esse non desinit, sed petit pro hoc corpore mystico (quod, scilicet, in hoc sacramento significatur), ut, scilicet, orationes sacerdotis et populi Angelus assistens divinis mysteriis repræsentet, secundum illud Apoc. 8: *Ascendit fumus incensorum de oblationibus Sanctorum de manu Angeli. Sublime autem altare Dei dicitur, vel ipsa Ecclesia triumphans, in quam transferri petimus; vel ipse Deus, cuius participationem petimus; de hoc enim altari dicitur Exodi 20: Non ascendes ad altare meum per gradus, id est, in Trinitate gradus non facies.* Vel per Angelum intelligitur ipse Christus, qui est magni consilii Angelus, qui corpus suum mysticum Deo Patri conjungit et Ecclesiæ triumphanti. Et propter hoc etiam Missa nominatur, quia per Angelum sacerdos preces ad Deum mittit, sicut populus per sacerdotem, vel quia Christus est hostia nobis missa a Deo. Unde et in fine Missæ diaconus in festivis diebus populum licentiat, dicens: *Ite Missa est, scilicet, hostia ad Deum per Angelum, ut scilicet sit Deo accepta.*

DISPUTATIO LXXXIII.

DE RITIBUS MISSÆ, QUÆ IN VERBIS CONSISTUNT.

Hæretici canonem Missæ damnant. — Hac tenus diximus de his, quæ Missam antece-

dunt, seu illi extrinsecus adjacent, aut ad illam præparant; nunc dicendum sequitur de his, quæ in ipsa Missa fiunt, quæ possunt in verba et facta distinguui, prout a D. Thom. in hoc et in art. sequent. distinguuntur. Verba appellantur orationes omnes, quas sacerdos inter sacrificandum profert, vel publice, vel secrete; item lectiones, benedictiones, et similia; facta vero appellamus, genuflexiones, manuum elevationes, et alia signa vel gestus, de quibus dicemus disputatione sequente; hic enim solum dicendum est de his, quæ in Missa recitantur.

SECTIO I.

Utrum conveniens fuerit, præter verba consecrationis, aliqua alia adjungi, quæ in Missæ sacrificio dicentur.

1. Hæretici, qui alias cærenonias rejiciunt, multo magis has, quæ in variis orationibus ac depreciationibus consistunt, et præsertim damnant canonem Missæ, quem erroribus refertum esse dicunt. Unde ipsi existimant, nihil addendum esse his, quæ Christus in cena fecit, et ita ipsi celebrare dicuntur cœnam Dominicam, legendo solum historiam Evangelicam de illa cena; et panem aut vinum consecrando, distribuendo ac sumendo; specialiter etiam invehuntur in quosdam peculiares ritus, quos Ecclesia servat in his, quæ in Missa dicuntur, scilicet, quod non utitur lingua vulgari, quod non omnia alte proferuntur, sed quedam submissæ, et similia, quæ postea dicemus.

2. Prima conclusio de fide certa. — Sacrificium Eucharisticum est sacrificium laudis et gratiarum actionis. — Pauli testimonium expenditur, 1 ad Timoth. 2. — Cassiani expeditio rejicitur. — Principio vero statuendum est, sancte et religiose potuisse Ecclesiam in celebratione hujus sacrificii præter verba, quæ sunt de substantia illius, adjungere quedam alia, partim antecedentia, partim subsequentia, quæ vel ad Dei laudes et gratiarum actiones, vel ad populum instruendum in fide, vel ad devotionem excitandam, vel ejus petitiones, et vota Deo præsentanda, pertineant. Hæc est veritas certa de fide, quæ satis probatur traditione et usu Ecclesiae. Potest autem imprimis in hunc modum ratione declarari; nam, si in hujusmodi verbis omnibus, quæ huic sacrificio adjunguntur, nihil est superstitiosum, id est, vel falsitatem continens, vel aliquid indecens divinam ma-